

Egy álom akkor válik érdekessé, ha valahova *elvezet*: múltba, jövőbe, egy rég elfeledett, titkos helyre, ahol végre minden világossá válik, még ha ez a hely valami megmagyarázhatatlan, kékes fényt ereszt is magából – aztán ha kör-

benézünk, észrevesszük, gépek vesznek körül, és rájövünk, talán nem is utaztunk olyan messzire. Ha Balázs Imre József legújabb kötetét olvassuk, úgy érezzük, valahogy minden álom ebbe a furcsa, kékes fényű gépterembe vezet bennünket.

60 Mizsur Dániel

UTAZÁS EGY ÁLOM KÖZÉPPONTJA FELÉ

Balázs Imre József:

Jung a gépteremben

A *Jung a gépte-*

remben ennek az útnak a lenyomata, egy *belső* utazás sajátos dokumentációja. Belső utazás, hiszen a személyiség egyik legféltebb valósága uralja a kötet jelentős részét, mintha egy nem szűnő álom ereszkedett volna ezekre a versekre. Mi pedig követjük a kijelölt utat („csak egyetlen irány marad, az egyre beljebb” – *Kuckó a plafon alatt*), és egy idő után már nem is tudni, hogy mi van kint és mi van bent, vagy hogy egyáltalán van-e olyan, hogy *kívül*: „Mindegy is, hogy mi történt, s hogy kint vagy / bent zajlott le minden” (4. *Megfordul a szél*). Befelé vezető utak, de a „külső” utazások is (*Marseille-napló*) mintha elvesztenék valóságos dimenziójukat: befelé vezetnek a mesetárségek, a középpont, a gépterem felé.

Tudjuk, az érzékszervek becsapnak, megvezetnek: „fülem nem hallotta hangom, / szemem nem jelezte, megérkeztem, / orrom nem mutatott bizonyos irányt” (*A gépteremben*). De ez nem csak valami ismeretelméleti hecc, Balázs Imre József versei mintha azt állítanák, az igazi (valódi?) élet valahol *máshol* van, talán egy tóvidéken, talán egy kikötő közelében, de érezhetően valahol belül, mélyen, valahol az álom mélyén. Innen bomlanak ki a kötet versei: a gépteremből. És nem csak azért, mert a kötet első, egyben címadó verse éppen ez: *A gépteremben*. Egy hely, teli vörös és kék fényű gépekkel. Az emberi lélek laboratóriuma („közben figyelnek, jegyzetelnek”), szerverszoba, az álom, azaz az utazás talán végső célja-állomása: „utazol életed középpontja felé” (*Álomablakok*). De ebből a teremből is újabb szobák nyílnak, befejezhetetlennek nyilvánítva ezt a belső utazást: „Egymásba nyíló termek sorozatát látod, / s nem mindig a szomszédos szobába érsz, / ha átléptél egy ajtón” (*Számozottak*)

Ahol tizenöt álomablak nyílik (*Álomablakok*), ott az utazás, az álom, az alámerülés (önmagadba), annak ellenére, hogy a *legbiztonságosabb hely* mégis te magad vagy, mégsem akadálytalan: „de ne csodálkozz, hogyha

ismeretlen tárgynak ütközöl”, „és amikor a közepéig jutnál, ahogy annyiszor, / megszólal a fémes hang, amellyel még nem találkoztál még ott soha” (*Alámerülés*); „Egyszerre több úton indultam visszafelé, „és azt vártam, falakba ütközöm” (*Számozottak*). Ha az álom a feltáru-
ló igazság színhelye, akkor a belső utazás egyben önvesztés is: elvesző testek, az érzékek 61 csillapodása, a hús kikapcsolása. Balázs Imre József versei ugyanakkor ennek ellenére (vagy ellenében) mintha az álom mélyén rejtőző titkos élet eléréséért, birtokbavételéért küzdenének, amely küzdelem valamiképp tudatosan vállalt önvesztés, az akadályok felismerése és vállalása: „elfelejtek mindent, ami elfelejthető, / ismerkedem az akadállyal”; „Szertehordott ház vagy, aki lángokra és füstre bomlott” (*Számozottak*). De utazás a másikhoz való közelítés is – itt maga a test, a másik teste válik leküzdendő akadállyá: „Megérkezem a másikba, / váratlanul toppan elém az utcán. / Ajkát nézem, ott kell elindulnom, / fogát nézem, ott az első akadály.” (*Számozottak*) A vállalt önvesztést mintha ellensúlyozná a kötetben többször is visszatérő motívum, a tárgyakba-záródás vigasza.

„eltéved az aki útnak indul” – és igen, a gépteremből is újabb szobák nyílnak, az utazás célja mégis lehet, hogy éppen az utazás maga, közelítés az emberi lényeg („központ”, „mágnesközpont”) felé. Ez pedig a szabadság, és Balázs Imre József verseiben a szabadság egyenlő a belső táj („És te leszel a táj”) kiépülésével: saját nap, saját ég, saját csillagokkal, az eltévedés ellenére mégis otthonos táj, hiszen magára vall. „Elválik egymástól az alsó és a felső ég, / az egyikben ott laksz – beköltöztél oda és én féltetek.”; „Látom a csillagokat, amelyekkel / feldíszítetted saját eged” (*Kint és bent. Gellu Naumot olvasva*). A *Jung a gépteremben* erőssége éppen ebben rejlik: a saját kozmosz, mondhatni magánmitológia kiépítésében, nem hiába bukkan fel a *vidra* (még mindig) elszórtan a kötetben (*A gépteremben, Vidra téli álma, Az eltűnt vidra, Átkelés*).

Balázs Imre József „álmai” nem a múltba vezetnek vissza, hanem a jövő felé nyitottak – álomleírásai ezért többnyire jelen idejűek, azt az érzést keltve az olvasóban, mintha az álmok itt és most épülnének fel, *történnék* a szemünk előtt: „A szobrok beköltöznek a falak közé / tizenhét ikerangyal félrebillent fejjel” (*Átkelés*); „Azt álmodja éppen, hogy a térkép felületét / ellepik a növények s a tó papírról kiönt” (*A tóvidék*), „Álmomban műszerfal előtt állok, s nem ismerem a jeleket a billentyűzeten” (*A gépteremben*). A kötet álom-versei tehát nem leírások, hanem történések. Nem a múltba révednek vissza, hanem keresik a majdani cselekvés lehetőségeit: „Évek múltán, hogyha halkulnak a szavak, / kigyúlhat még, amit nem vett észre. / Most elküldte egy majdani álomba.” (*Kint és Bent. Gellu Naumot olvasva*); „Arcodon mintha mindig holnap lenne” (*Számozottak*).

A *Jung a gépteremben* egyetlen zuhanás, egyetlen belső utazás, a belső táj feltérképezése (a térkép szintén visszatérő motívuma a kötetnek), az akadályok felismerése, vállalt önszertés belépve az álom ingatag „valóságába”. Mintha az álom mindig *belelógna az ébredésbe*, az ébren-

62 létbe, mintha el is uralná azt, rátelepszik, de nem fojtogató módon. Lassúság, csend, „hűvös fények”, lassú gomolygás és születés, „párolgó látomások” jellemzik a kötetet: ébrenlét és álom épp annyira szétszalazhatatlan szövedéke, hogy érdemes legyen feltenni a kérdést: „Mit látnék, ha levennék a kötést szememről?” (*Álomablakok*) De lehet, nem is olyan fontos az, hogy mi van kívül, ha az álom mélyén egy gépterem kék anyaga vár magyarázatra.

Talán a gépek automatizmusa, zártsága és mechanikussága miatt választja Balázs Imre József a géptermet az álom középpontjaként, a belső utazás feltételezhető céljaként, azt sejtetve-állítva ezáltal, hogy maga az emberi lélek is ilyen kiismerhetetlen, automata rendszer. Szívesen követjük a költőt az álmokban, de a gépekhez érve megtorpanunk: idegenkedünk a „tudatszerverektől”, a „tudatgépektől”, a „tudatcsatlakozóktól” és az „álmoképgyűjtő szerverektől”. Az emberi lélek (tudat) automatizálása annak a koncepciónak a része itt, miszerint az álom mélyén ezek az idegen és kiismerhetetlen gépek várnak, amelyekből megmagyarázhatatlan, de csábító kék fény tör elő, felkínálva a *belépés* misztikus lehetőségét – már amennyire misztikumról lehetséges és érdemes beszélni automata gépek esetében. Mégis, valahogy jobban élvezzük a kötet azon verseit, amelyekben a belső táj részletei, motívumai és jól ismert akadályai kerülnek előtérbe a gépek, a gépiesség helyett. Jobb szeretnénk az álmot az emberi lélek tájain át vezető természetes utazásként megélni, mintsem gépek és gépekként elgondolt emberek fenyegető és fémes jelenléteként. (*Sétatér Könyvek, Kolozsvár, 2014*)

